

Evidentialism: Concepts and Contentions

แนวคิดหลักฐานนิยม: มโนทัศน์และข้อโต้แย้ง

Pipat Suya*

Theptawee Chokvasin

Teerat Saengkaew

ปิพัตน์ สุขะ

เทพทวี โชควสิน

ธีรธรรม แสงแก้ว

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

Corresponding author*

e-mail: pipatsuya@gmail.com

Received 03-06-2024

Revised 19-06-2024

Accepted 20-06-2024

Doi: 10.69598/artssu.2024.3575.

Keywords: evidentialism,
justification of belief, the ethics of
belief**คำสำคัญ:** แนวคิดหลักฐานนิยม,
การให้เหตุผลสนับสนุนการมี
ความเชื่อ, จริยศาสตร์ความเชื่อ

Abstract

Objectives: This research aimed to exploring and analyzing evidentialism, which proposes criteria for reasons to support justification of belief, from classic evidentialism of William Clifford to contemporary evidentialism of Earn Conee and Richard Feldman. In addition, an assessment of evidentialism from various contentions was done in order to support if evidentialism is still acceptable or not.

Methods: This qualitative research was based on documentary research. The researcher researched and collected data from the related documents with the scope of evidentialism. The findings were presented in the form of the descriptive results made with Philosophical Argumentation.

Results: The concepts of evidentialism need reasons for justification of belief, starting with the concepts made by William Clifford that "it was always wrong for anyone who believes without sufficient reasons" and this was just the start of evidentialism, which brought about the questions of how insufficient or good evidence is. Then Richard Feldman and Earn Conee proposed the concept that "if our attitude in belief is compatible with evidence we have, then it can be implied that we have reasons to support ethics of belief". In addition, both of them explained that such beliefs must be well-founded. However, arguments about evidentialism still exist, but they were not strong enough to confute evidentialism. As a result, Earn Conee and Richard Feldman agreed that evidentialism should be a default concept. Moreover, from Pojman's viewpoint, he also agreed with the concepts of evidentialism as they were harmoniously logical for the world. Hence, the researcher agrees that evidentialism is still acceptable.

Application of this study: The results from this study can be the answer for argumentations for evidentialism and non-evidentialism in the issue of the ethics of belief, and they can also be the criteria for general people to make decisions when they have to choose what to believe.

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจและวิเคราะห์แนวคิดหลักฐานนิยมซึ่งเสนอเกณฑ์ในการอ้างเหตุผลสนับสนุนการมีความเชื่อ ตั้งแต่แนวคิดหลักฐานนิยมแบบคลาสสิกของวิลเลียม คลิฟเฟิร์ด จนถึงแนวคิดหลักฐานนิยมร่วมสมัยของเอิร์น โคเนอีและริชาร์ด เฟลด์แมน นอกจากนี้ยังประเมินแนวคิดหลักฐานนิยมจากข้อโต้แย้งต่าง ๆ ว่าแนวคิดหลักฐานนิยมยังเป็นทัศนะที่สามารถยอมรับได้หรือไม่

วิธีการศึกษา: การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตทางด้านเนื้อหาที่สัมพันธ์กับแนวคิดหลักฐานนิยม และผลการวิจัยจะถูกนำเสนอในรูปแบบพรรณนาผ่านการสร้างข้อถกเถียงทางปรัชญา

ผลการศึกษา: แนวคิดหลักฐานนิยมเป็นแนวคิดที่มีการให้เหตุผลสนับสนุนการมีความเชื่อโดยเริ่มจากแนวคิดหลักฐานนิยมของวิลเลียม คลิฟเฟิร์ดที่เสนอหลักการว่า "มันผิดเสมอ ผิดในทุกที่ สำหรับใครก็ตามที่เชื่อสิ่งต่าง ๆ จากหลักฐานที่ไม่เพียงพอ" นั้น ยังถือว่าเป็นเพียงหลักการเริ่มต้นของแนวคิดหลักฐานนิยม เพราะต้องเผชิญกับคำถามเรื่องของหลักฐานที่ดีหรือหลักฐานที่เพียงพอเป็นอย่างไร จนมาถึงแนวคิดหลักฐานนิยมของริชาร์ด เฟลด์แมนและเอิร์น โคเนอีที่เสนอหลักการว่า "หากเรามีทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งและทัศนคติความเชื่อนั้นเข้ากันได้กับหลักฐานที่เรา มี ณ ตอนนั้น ย่อมถือว่าเรามีเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา" นอกจากนี้ทั้งสองยังได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ความเชื่อดังกล่าวจะต้องก่อรูปความเชื่อขึ้นมาอย่างดี แต่ข้อโต้แย้งที่มีต่อแนวคิดหลักฐานนิยมก็ยังไม่จางหายไปไหน แต่ก็ไม่สามารถหักล้างแนวคิดหลักฐานนิยมได้เช่นกัน ตรงนี้เองที่ทั้งเฟลด์แมนและโคเนอีเห็นว่า หลักฐานนิยมควรเป็นแนวคิดตั้งต้น (default concept) และจากทัศนะของพอลแมนที่ให้ความเห็นสนับสนุนหลักฐานนิยมทำนองที่ว่า แนวคิดนี้สอดคล้องกับโลกอย่างที่มันเป็น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวคิดหลักฐานนิยมยังเป็นที่ยอมรับได้

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นคำตอบสำหรับข้อถกเถียงระหว่างแนวคิดหลักฐานนิยมกับหลักฐานนิยมในประเด็นจริยศาสตร์ของความเชื่อ นอกจากนี้ยังเป็นเกณฑ์สำหรับคนทั่วไปที่จะใช้ตัดสินใจเลือกเชื่อความเชื่อใดความเชื่อหนึ่ง

บทนำ

แนวคิดหลักฐานนิยม (evidentialism) เป็นทัศนะสำคัญในประเด็นเรื่อง “จริยศาสตร์ของความเชื่อ” (the ethics of belief) แต่ในความเข้าใจโดยทั่วไปของเรามักจะคิดว่า จริยศาสตร์กับความเชื่อไม่น่าจะเกี่ยวข้องกันได้ ด้วยเหตุที่ว่าเมื่อกล่าวถึงคำว่า “จริยศาสตร์” (ethics) แล้ว มักจะเป็นเรื่องปกติอย่างยิ่งที่เราจะเข้าใจว่าเป็นความสนใจทางปรัชญาที่พยายามจะพิจารณาเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ในทำนองที่ว่าพฤติกรรมหรือการกระทำดังกล่าวนั้นควรทำ หรือไม่ควรทำ หรือการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ หรือค่าทางจริยะ จำพวก ดี เลว นั้นมีอยู่จริงหรือไม่ ถ้ามี มีอยู่อย่างไร นอกจากนี้ยังสัมพันธ์ไปถึงชีวิตที่ดี หรืออุดมคติของชีวิต หน้าที่ทางศีลธรรม ฯลฯ หน้าที่อย่างหนึ่งของนักจริยศาสตร์ก็คือการพยายามหาบรรทัดฐานว่าการกระทำที่ดีนั้นเป็นอย่างไร เมื่อไหร่หรือมีองค์ประกอบใดบ้างเราถึงจะเรียกการกระทำหนึ่ง ๆ ว่าดี ซึ่งก็ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ อันเป็นความคิดพื้นฐานที่สำคัญในทางญาณวิทยา

ส่วนความเชื่อ (belief) นั้นมีสถานะทางญาณวิทยา (epistemic status) ก่อนข้างจะมีความไม่แน่นอนมากกว่าญาณภาวะแบบอื่น ๆ เช่น ความรู้ ความจริง หรือประโยคที่เรามักจะได้ยินกันอยู่บ่อยครั้งในชีวิตประจำวันที่ว่า “ใครอยากเชื่ออะไรก็เชื่อไป ทุกคนมีสิทธิที่จะเชื่อตามความคิดของตน” แต่ดูเหมือนว่า ความเชื่อจะเป็นเงื่อนไขจำเป็นของความรู้ จึงทำให้นักญาณวิทยาสนใจประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อ หรือความเชื่อที่นักญาณวิทยาสนใจคือความเชื่อที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นของความรู้ (epistemic belief) ในบทความนี้จะจึงจะจำกัดพิจารณาความเชื่อที่มีลักษณะทำนองนี้

ต่อมาหนึ่งในหนึ่งปัญหาพื้นฐานเกี่ยวกับความเชื่อดังกล่าวก็คือ เมื่อเราเลือกที่จะเชื่อความเชื่อหนึ่ง หรือจะเรียกว่า การก่อรูปของความเชื่อ (belief formation) ความเชื่อหนึ่งนั้นเรามีข้อตัดสินใจเลือกจากอะไร ปัญหาหนึ่งในทางญาณวิทยาเรียกกันว่า ปัญหาการหาเหตุผลตัดสินเพื่อสนับสนุนการเลือกความเชื่อ (the problem of justification of belief) จากที่กล่าวมาดูเหมือนว่า มโนทัศน์เรื่อง “ความเชื่อ” ก็ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับความดี ความเลวหรือควร ไม่ควร ในทางจริยศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ในญาณวิทยาร่วมสมัย มีข้อเสนอที่เป็นที่โจษจันกันอยู่มากก็คือ มีนักปรัชญาบางกลุ่มเห็นว่า การตัดสินใจเลือกความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งนั้นเกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นัยยะของข้อเสนอดังกล่าวนี้ก็คือ มันมีสิ่งที่ควรเชื่อ กับสิ่งที่ไม่ควรเชื่อนั่นเอง เนื้อหาญาณวิทยาในส่วนนี้คือสิ่งที่เรียกว่า “จริยศาสตร์ของความเชื่อ” (the ethics of belief) กล่าวคือ ถ้าหากเราเลือกตัดสินใจเชื่อความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งโดยไม่มีข้อสนับสนุนที่น่าเชื่อถือเลย ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำในทางญาณวิทยาและมีนัยว่าเป็นสิ่งที่ผิดในทางจริยศาสตร์อีกด้วย จากประเด็นนี้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อเราก่อรูปความเชื่อขึ้นเราต้องมีเหตุผลสนับสนุนความเชื่อของเรา แล้วเหตุผลสนับสนุนการเลือกความเชื่อหนึ่งนั้นคืออะไร แนวคิดหลักฐานนิยมก็เป็นแนวคิดหนึ่งซึ่งจะมาตอบคำถามนี้

วัตถุประสงค์การศึกษา

งานวิจัยนี้มีจุดหมายที่จะสำรวจและวิเคราะห์แนวคิดหลักฐานนิยมซึ่งเสนอเกณฑ์ในการอ้างเหตุผลสนับสนุนการมีความเชื่อ (justification of belief) ตั้งแต่แนวคิดหลักฐานนิยมแบบคลาสสิกของวิลเลียม คลิฟเฟิร์ด (William Clifford) จนถึงแนวคิดหลักฐานนิยมร่วมสมัยของเอิร์น โคเนอีและริชาร์ด เฟลด์แมน (Ern Conee and Richard Feldman) นอกจากนี้ยังประเมินแนวคิดหลักฐานนิยมจากข้อโต้แย้งต่าง ๆ ว่าแนวคิดหลักฐานนิยมยังเป็นทัศนะที่สามารถยอมรับได้หรือไม่

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยผู้วิจัยค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยมีขอบเขตทางด้านเนื้อหาที่สัมพันธ์กับแนวคิดหลักฐานนิยมและนำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบพรรณนา (descriptive) ผ่านการสร้างข้อถกเถียงทางปรัชญา (philosophical argumentation)

ผลการศึกษา

1. แนวคิดหลักฐานนิยม

1.1 แนวคิดหลักฐานนิยมของวิลเลียม คลิฟเฟิร์ด

การทดลองทางความคิดที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับการเลือกที่จะเชื่อความคิดใดความคิดหนึ่งซึ่งทุกคนรู้จักกันดีของนักปรัชญานามว่าเบลส ปาสคาล (Blaise Pascal) ที่ชื่อว่า “การเดิมพันของปาสคาล” (Pascal's Wager) ซึ่งเป็นข้อเสนอเกี่ยวกับการเลือกเชื่อหรือไม่เชื่อพระเจ้า ซึ่งปาสคาลเห็นว่า การเชื่อพระเจ้านั้นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดเพราะเราจะไม่มีทางเสียประโยชน์แต่อย่างใด กล่าวคือ สมมติมีกรณีให้ตัดสินใจเลือกว่าจะเชื่อพระเจ้าว่ามีอยู่หรือไม่อยู่ ถ้าเราเชื่อว่าพระเจ้านั้นมีอยู่ แล้วถ้าพระเจ้านั้นมีอยู่จริง เราจะได้ขึ้นสวรรค์ แต่ถ้าพระเจ้าไม่มีอยู่จริง ก็ย่อมไม่เกิดอะไรขึ้นกับเรา ส่วนกรณีการไม่เชื่อว่าพระเจ้านั้นมีอยู่ แต่ทว่าพระเจ้านั้นมีอยู่จริง เราก็จะตกนรก หากพระเจ้าไม่มีอยู่จริงตามที่เชื่อ ก็ย่อมไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดในชีวิต ดังนั้นทางเลือกที่เราควรเลือกที่ดีที่สุดสำหรับปาสคาลก็คือ ทางเลือกแรก เพราะมีแต่ได้ไม่มีเสีย เป็นทางเลือกที่เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับเรา เป็นทางเลือกที่ไม่แพ้ทางอื่นอย่างแน่นอน แต่คำถามคือ ทางเลือกดังกล่าวนี้เป็นทางเลือกที่มีเหตุผลหรือไม่ แน่นอนว่ามีข้อโต้แย้งจำนวนมากว่าเราไม่ควรเลือกที่จะเชื่อจากทางเลือกลักษณะแบบนี้ เช่น เรามีทางเลือกสองทางแค่นี้จริง ๆ หรือ ที่สำคัญไปกว่านั้นคือ ถ้าหากเราไม่รู้ว่าพระเจ้านั้นมีอยู่ เราจะรู้ได้อย่างไรว่า พระเจ้าจะเป็นความเชื่อที่ถูก หรือ ความเชื่อที่ผิด การอ้างเหตุผลของปาสคาล นั้นขึ้นอยู่กับความคิดว่า มันเป็นเรื่องที่ดีและถูกต้องที่จะเชื่อความเชื่อนั้นโดยขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่เราจะได้รับมากที่สุด

วิลเลียม คลิฟเฟิร์ด (William K. Clifford : 1845 – 1879) ไม่เห็นด้วยกับการคิดแบบนี้ เขาแย้งว่า มันผิดที่จะยอมให้เหตุผลในเชิงปฏิบัติ (pragmatic reasoning) มามีผลต่อความเชื่อของเรา การอ้างเหตุผลของปาสคาลนั้น ขึ้นอยู่กับความคิดว่ามันเป็นสิ่งที่ดี และถูกต้องที่จะเชื่อว่าการเชื่อเช่นนั้นขึ้นกับผลประโยชน์ที่เราจะได้รับมากที่สุด เขายกตัวอย่างเรื่องเล่าที่ว่า เจ้าของเรือคนหนึ่งกำลังจะปล่อยเรือผู้โดยสารลงทะเล เขารู้ว่าเรือของเขาเก่า และสร้างไม่ค่อยดีนักตั้งแต่แรก และเรือลำนี้ก็ผ่านมาร้อยเอ็ดเจ็ดยาน้ำมาแล้ว แต่มันยังต้องซ่อมอยู่บ่อยครั้ง เจ้าของเรือลำนี้ก็ครุ่นคิดหนักว่าจะใช้เรือลำนี้กับผู้โดยสารหรือไม่ อีกใจหนึ่งก็บอกว่าเรือลำนี้ผ่านพายุมามากไม่รู้กี่ครั้งต่อกี่ครั้ง สุดท้ายเขาก็ยอมให้เรือลำนี้ออกสู่ทะเล และเรือลำนั้นจมในที่สุด อย่างไรก็ตาม เขาก็ได้รับเงินประกันจากเหตุการณ์ครั้งนี้ คำถามคือเจ้าของเรือเลือกที่จะเชื่อว่าการนำเรือลำนี้ออกสู่ทะเลแล้วจะไม่จมนั้นเป็นการเลือกเชื่อที่ถูกต้องหรือไม่ คลิฟเฟิร์ดคิดว่าไม่ โดยเขาเสนอหลักการขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจที่จะเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่า “มันผิดเสมอผิดในทุกที่ สำหรับใครก็ตามที่เชื่อสิ่งต่าง ๆ จากหลักฐานที่ไม่เพียงพอ” สิ่งที่เราเรียกร้องความรับผิดชอบจากเจ้าของเรือคือการไม่สนใจต่อหลักฐานที่มีอยู่นั่นเอง

ตามทัศนะของคลิฟเฟิร์ด (Clifford, 1999) ในบทความชื่อ “The Ethics of Belief” เขาเห็นว่าเรามีหน้าที่ต่อเพื่อนมนุษย์ที่จะเชื่ออย่างมีความรับผิดชอบ เพราะว่าความเชื่อของเราส่งผลกระทบต่อคนอื่น ๆ ส่วนใหญ่เราจะคิดว่าเจ้าของเรือที่ผิดที่ที่เขาเชื่อเช่นนั้น แต่เอาเข้าจริง ความผิดจริง ๆ คืออะไร ความผิดคงไม่ได้ขึ้นกับข้อเท็จจริงที่ว่า เรือลำนั้นจม และต่อให้เรือลำนั้นสุดท้ายปลอดภัยก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าเรายังคิดว่าเจ้าของเรือมีความผิด ที่เขาผิดไม่ใช่ว่าเรือจม แต่เป็นเพราะเขาละเลยที่จะตรวจสอบเรือมากกว่า ถึงแม้ในเรื่องจะบอกว่าเขาเชื่ออย่างจริงใจ (sincerely) ว่าเรือจะปลอดภัย แต่ความจริงใจในที่นี้คงไม่เพียงพอ คลิฟเฟิร์ดเห็นว่าอันตรายนั้นไม่ใช่เพียงแค่เราเชื่อในสิ่งที่ผิด แม้ว่าจะมากพอแค่ไหนก็ตาม แต่มันจะกลายเป็นความเชื่อที่มั่ว และทำให้สูญเสียอุปนิสัยของการตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ และการสืบค้นเข้าไปยังสิ่งเหล่านั้น

แต่ปัญหาของทัศนะแบบคลิฟเฟิร์ดนั้น ดูเหมือนจะอยู่ที่คำว่าก็คือ คำว่า “เพียงพอ” และ “หลักฐาน” เพราะ อะไรบ้างที่นับว่าเป็น “หลักฐาน” มันจะต้องเข้าถึงอย่างเป็นสาธารณะหรือไม่ และ “หลักฐาน” ดูเหมือนว่าจะสัมพันธ์กับการอนุมาน อะไรบ้างถึงจะถือว่า “เพียงพอ” แล้ว “เพียงพอ” ต่ออะไรถ้าหากว่า “เพียงพอที่จะโน้มน้าว (convince) คนที่จะก่อรูปความเชื่อ” นั้น เจ้าของเรือก็คงไม่ได้ฝ่าฝืนหลักการของคลิฟเฟิร์ด แต่ถ้าหากเป็น “เพียงพอที่จะโน้มน้าวคนที่มีความรู้ทั้งหมด” แล้ว ก็จะไม่อะไรที่ตรงกับหลักการของคลิฟเฟิร์ดเลย เพราะคนที่มีความรู้ (rational people) นี้ย่อมแสดงออกต่อหลักฐานเดียวกันแตกต่างกันจนถึงไม่เห็นด้วยเลยด้วยซ้ำ กล่าวคือคนที่มีความรู้จะมองหลักฐานที่แตกต่างกันได้ หรือวิธีการอนุมานจากหลักฐานที่แตกต่างก็ล้วนมีความเป็นไปได้ ฯลฯ ลักษณะความคิดทำนองนี้ของคลิฟเฟิร์ดเราจะเรียกว่า หลักฐานนิยม (evidentialism) อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้

กล่าวมา ความคิดของกลุ่มหลักฐานนิยมก็จะถูกโต้แย้งว่า แล้วเรารู้ได้อย่างไรว่า อะไรบ้างคือหลักฐาน และหลักฐานจำนวนมากเท่าไรถึงจะเพียงพอให้เราตัดสินใจเชื่อความเชื่อหนึ่ง เพราะนักปรัชญากลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับการใช้หลักฐานมาเป็นตัวตัดสินใจ เราเรียกแนวคิดนี้ว่า อหลักฐานนิยม (non-evidentialism) นั่นคือแนวคิดนี้เห็นว่าเราสามารถก่อรูปความเชื่อของเราได้โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับหลักฐานแต่อย่างใด แต่สามารถใช้สิ่งอื่นเป็นเหตุในการสนับสนุนความเชื่อได้ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เจตจำนง ศรัทธา หรือผลที่จะเกิดขึ้นตามมาทำให้ชีวิตรุ่งโรจน์ ฯลฯ มาเป็นเหตุสนับสนุนความเชื่อได้ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเราย้อนกลับไปพิจารณาความคิดของเบลส ปาสกาล เราจะเห็นว่าปาสคาลนั้นไม่ได้ยึด “หลักฐาน” เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าเราจะเลือกเชื่อความคิดหรือประพจน์ใด ๆ หากแต่ใช้สิ่งอื่นมาแทนที่หลักฐานในการเลือกความเชื่อใด ความเชื่อหนึ่ง ลักษณะความคิดทำนองนี้ของปาสกาลเราเรียกว่า “อหลักฐานนิยม” แนวคิดอหลักฐานนิยมเห็นว่าความเชื่อของคนเรานั้นไม่จำเป็นต้องวางอยู่บนหลักฐานเสมอ หรือความเชื่อนั้นอาจจะต้องการหลักฐาน แต่ระดับของหลักฐานนั้นอาจจะไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับความหนักแน่นของความเชื่อ หรือความเชื่ออาจจะต้องการหลักฐานแต่ความเชื่อนั้นไม่จำเป็นต้องวางอยู่บนหลักฐานนั้น จะเห็นได้ว่าการมีแนวคิดแบบอหลักฐานนิยมนั้นจะเกี่ยวข้องกับขอบเขตของความเชื่อ (domain of beliefs) ที่เราเรียกร้องในฐานะที่เป็นเงื่อนไขจำเป็นเท่านั้น แต่สิ่งที่แนวคิดแบบอหลักฐานนิยมให้ความสำคัญเป็นฐานคือเจตจำนงที่มุ่งมั่นในการที่เราจะเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นเจตจำนงในเรื่องประโยชน์ หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเรา

แนวคิดทั้งหลักฐานนิยมและอหลักฐานนิยมจึงถือว่าเป็นแนวคิดและข้อถกเถียงสำคัญในจริยศาสตร์ความเชื่อ ฉะนั้นเราจึงจำเป็นต้องพิจารณาแต่ละแนวคิดอย่างถี่ถ้วน และดังที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าแนวคิดหลักฐานนิยมจะถูกโจมตีในประเด็นเรื่องขอบเขตของหลักฐานและเงื่อนไขจำเป็นและพอเพียงคืออะไรบ้างที่เราเรียกว่า “ควรในทางญาณวิทยา” ซึ่งเป็นคำถามสำคัญที่แนวคิดหลักฐานนิยมต้องตอบให้ได้จึงจะสามารถยืนยันแนวคิดของหลักฐานนิยมในการตอบปัญหาในจริยศาสตร์ของความเชื่อได้ และที่สำคัญผู้วิจัยมีสมมติฐานว่าแนวทางของหลักฐานนิยมเป็นแนวทางที่สามารถยอมรับได้ในฐานะที่เป็นจุดตั้งต้น (default) สำหรับการตัดสินใจจะเลือกเชื่อความคิดหรือประพจน์หนึ่งใด เพราะแนวคิดดังกล่าวใช้สิ่งที่เป็นสาธารณะที่คนอื่นสามารถรับรู้ร่วมกันได้ แต่จะมีเกณฑ์หรือรายละเอียดเพิ่มนอกเหนือจากนี้ ก็คงต้องประเมินรายละเอียดของทั้งสองแนวคิดต่อไป

1.2 แนวคิดหลักฐานนิยมของริชาร์ด เฟลด์แมนและเอิร์ล โคห์

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ความเชื่อ (Beliefs) นั้นมีสถานะต่างไปจากความรู้ (knowledge) และ ความจริง (truth) ตรงที่ความเชื่อนั้นมีความไม่แน่นอนและยังไม่เป็นมีฉันทานุมัติแต่อย่างใดและข้อถกเถียงสำคัญอย่างหนึ่งเกี่ยวกับความเชื่อก็คือเราสามารถมีสิทธิหรือไม่ที่จะเชื่ออะไรก็ได้ แนนอนว่ามีกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่ามนุษย์เรามีสิทธิจะเชื่ออะไรก็ได้ แต่ก็มีอีกฝ่ายหนึ่งที่เห็นว่า มนุษย์เราไม่ได้มีสิทธิที่จะเชื่ออะไรก็ได้ แต่มีสิทธิเพียงแค่ว่าเชื่อสิ่งใดก็ตามที่เราสามารถถกเถียง หรือปกป้องความเชื่อของเราเองได้ นั่นก็หมายความว่า ความเชื่อที่มนุษย์เราควรมีก็คือความเชื่อที่มีเหตุอันควรให้เชื่อนั่นเอง และแนวคิดที่ตอบสนองแนวทางดังกล่าวนี้ก็คือ แนวคิดหลักฐานนิยม (evidentialism)

อันที่จริงแนวคิดหลักฐานนิยมในประวัติศาสตร์เริ่มเป็นรูปเป็นร่างตั้งแต่ความคิดของจอห์น ล็อก (John Locke) ที่เรามักจะรู้จักในชื่อ แนวคิดหลักฐานนิยมแบบล็อก (Lockean evidentialism) ที่อธิบายถึงลักษณะของหลักการในการตัดสินใจความเชื่อที่มีเหตุผลนั้นจะหมายถึงว่าการไม่ยอมรับประพจน์ใด ๆ ด้วยความเชื่อมั่นในระดับที่เกินกว่าที่หลักฐานจะสนับสนุนได้ (Konyndyk, 1986) และเดวิด ฮูม (David Hume) ก็คิดในทำนองเดียวกัน ส่วนคนที่ทำให้ความคิดเรื่องนี้ได้รับความสนใจและแพร่หลายมากที่สุดก็คือ วิลเลียม คลิฟเฟิร์ด (William K. Clifford) ที่เสนอหลักการขึ้นมาว่า “มันผิดเสมอ ผิดในทุกที่ สำหรับใครก็ตามที่เชื่อสิ่งต่าง ๆ จากหลักฐานที่ไม่เพียงพอ” เพื่อเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจที่เราจะเลือกเชื่อความคิดใดความคิดหนึ่ง ซึ่งคลิฟเฟิร์ดเห็นว่าเป็นเรื่องที่ “ควร” เลือกเช่นนั้น

โดยทั่วไปแม้ว่าจะมีการแบ่งแนวคิดหลักฐานนิยมออกกว้าง ๆ จะได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรกเรียกว่า “หลักฐานนิยมแบบรอบคอบ” (Prudential evidentialism) ประเภทที่สองเรียกว่า “หลักฐานนิยมแบบศีลธรรม” (Moral evidentialism) และประเภทสุดท้ายเรียกว่า “หลักฐานนิยมแบบญาณวิทยา” (Epistemic evidentialism) (Stanford Encyclopedia of philosophy, 2018) อย่างไรก็ตาม หลักฐานนิยมทั้งสามประเภทนั้นเห็นว่า เมื่อเราตัดสินใจเลือกจะเชื่อ เราควรมีหลักฐาน เพียงแต่ทั้งสามเห็นว่าหลักฐานนั้นแตกต่างกันออกไป แต่ปัญหาของแนวคิดหลักฐานนิยมก็ดูเหมือนจะกลับมาที่จุดตั้งต้นคือ “หลักฐานที่เพียงพอ” นั้นมีเกณฑ์คืออะไร อย่างไรถึงจะเรียกว่าเป็นหลักฐานที่เพียงพอ

หลักฐานนิยมเป็นข้อเสนอในทางญาณวิทยาที่เกี่ยวกับปัญหาการให้เหตุผลหรือหาความชอบธรรมว่าข้อความหรือประพจน์ใดที่ถือว่าเป็นความรู้หรือความเชื่อ (epistemic justification) โดยแนวคิดหลักฐานนิยมมีความคิดพื้นฐานที่ว่า “คน ๆ หนึ่ง จะมีเหตุอันควรให้เชื่อประพจน์ ๆ หนึ่ง ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เมื่อและก็ต่อเมื่อ เขามีหลักฐานบางอย่างที่สนับสนุนให้เชื่อประพจน์นั้น ณ เวลานั้น” หรือกล่าวให้ง่ายกว่านั้นก็คือ สิ่งที่เควิน แมคเคน (Kevin McCain, 2018) กล่าวว่า “แนวคิดหลักฐานนิยมถ้ากล่าวในรูปคำขวัญอย่างคร่าว ๆ ก็คือ “เชื่อตามหลักฐาน” และดูเหมือนว่าแนวคิดหลักฐานนิยมนั้นเป็นแนวคิดที่ยากจะปฏิเสธ”

ริชาร์ด เฟลด์แมนและเอิร์ล โคนี (Feldman & Conee, 1985) เห็นว่าแนวคิดหลักฐานนิยมควรเป็นโมทัศน์ตั้งต้น (default conception) เลยด้วยซ้ำ เพราะว่าทั้งสองคนเห็นหลักฐานนิยมควรเป็นจุดเริ่มต้นและหากแนวคิดนี้ถูกต้อง ก็จะใช้โต้แย้งแนวคิดวิมตินิยมได้ โดยทั้งสองเห็นว่ แนวคิดหลักฐานนิยมเป็นข้อเสนอที่เกี่ยวกับสถานการณ์ให้เหตุผลสนับสนุน (justification) ของการแสดงท่าทีเกี่ยวกับความเชื่อ (doxastic attitudes) ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็น ความเชื่อ (belief) การไม่เชื่อ (disbelief) การชะลอการตัดสินใจ (suspension of judgment) ฉะนั้นหลักฐานนิยมจึงไม่เพียงแต่เป็นข้อเสนอเกี่ยวกับความเชื่อที่มีเหตุอันควรให้เชื่อ (justified belief) เท่านั้น แต่ยังเกี่ยวกับการไม่เชื่อที่มีเหตุอันควรให้ไม่เชื่อ (justified disbelief) และ การระงับความเชื่อที่มีเหตุอันควรให้ระงับ (justified withholding of belief) ด้วย

มากไปกว่านั้น ริชาร์ด เฟลด์แมนและเอิร์ล โคนีให้ความเห็นต่อไปว่า หลักฐานนิยมเป็นข้อเสนอที่เราให้เหตุผลสนับสนุนในการเชื่อประพจน์ใดประพจน์หนึ่ง ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เมื่อและก็ต่อเมื่อหลักฐานของเรา ณ เวลานั้น สนับสนุนการที่เราจะเชื่อในประพจน์นั้น แนวคิดหลักฐานนิยมนั้นไม่ได้ส่อนัยต่อมา (entail) ได้ว่า เมื่อไหร่ก็ตามที่เรามีหลักฐานเพียงพอแล้วเราจะเชื่อสิ่งนั้นได้อย่างมีเหตุผลสนับสนุนอย่างชอบธรรม ด้วยเหตุผลสองข้อ ดังนี้

1. เราสามารถมีเหตุผลอันควรให้เชื่อข้อความใด ๆ (P) แม้ว่าเราจะเชื่อผิดก็ตาม (fails to believe it) เช่น เราอาจจะไม่เชื่อว่า P เพราะเราไม่สามารถพิจารณาได้ว่า P จริงหรือไม่ แต่เราอาจจะมีเหตุผลที่ดีพอที่จะคิดว่า P จริง และดังนั้นเราจึงมีเหตุผลสนับสนุนที่จะเชื่อ P

2. เราสามารถมีเหตุผลที่ดีที่เพียงพอที่จะเชื่อ P และยังคงเชื่อว่ามันเป็นผลของบางสิ่งบางอย่างมากกว่าเหตุผลที่ดีนั้น ตัวอย่างเช่น เราอาจจะเชื่อว่ามันเป็นผลของ wishful thinking แนวคิดหลักฐานนิยมจะถือว่า กรณีนี้เรามีเหตุอันควรให้เชื่อประพจน์นั้น ๆ ที่เราพูดถึง แต่มันก็ต้องถือว่าเป็นความเชื่อที่ไม่สามารถหาเหตุอันควรให้เชื่อได้ (unjustifiability) คือเราเชื่อด้วยเหตุผลผิด

ทั้งสองคนเสนอต่อไปว่า แนวคิดหลักฐานนิยมเป็นทัศนะที่เกี่ยวกับสภาวะต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การหาเหตุผลสนับสนุนในทางญาณวิทยาของแต่ละคนที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ (doxastic attitude) ต่อประพจน์ต่าง ๆ นอกจากนี้เขาทั้งสองยังเห็นต่อไปว่า การพิจารณาสัจใดว่าเป็นหลักฐานนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวคิดหลักฐานนิยม เพราะหลักฐานต่าง ๆ ของเรานั้นจะรวมถึงประสบการณ์ส่วนตัวของเราด้วย โดยทั้งสองคนยังเสนอว่า หลักฐานนิยมก็คือแนวคิดที่เชื่อว่าการหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อของเราจากหลักฐานที่เรามี มีโครงสร้างดังนี้ (Conee & Feldman, 1985)

(ข้อเสนอ EJ) ท่าทีเกี่ยวกับความเชื่อ D ที่มีต่อประพจน์ P
สำหรับใครก็ตาม S มีเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา เมื่อเวลา ๆ
หนึ่ง t เมื่อและก็ต่อเมื่อ การมีท่าทีเกี่ยวกับความเชื่อ D ต่อ P
นั้นเข้ากันได้กับหลักฐานที่ S มี ณ เวลานั้น t

ทั้งนี้เฟลด์แมนและโคนี (Feldman & Conee, 1985) ได้ยกตัวอย่างสามกรณีที่ใช้ข้อริบถึงการใช้ความคิดเรื่องการหาเหตุผลสนับสนุน (notion of justification) โดยตัวอย่างแรก กรณีของความเชื่อ เมื่อคนปกติทั่วไปในทางสรีรวิทยาที่อยู่ในสภาพแวดล้อมปกติ มองไปที่สนามหญ้าสีเขียวซึ่งอยู่ตรงหน้าเขาโดยตรงในตอนกลางวันแสง ๆ และการเชื่อว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่สีเขียวอยู่ตรงหน้าเขา นั้นเป็นทัศนคติที่มีต่อประพจน์นั้นนั้นเข้ากันได้พอดีกับหลักฐานของเขา ตรงนี้เองจะเห็นได้ว่าทั้งสองคนเห็นว่ความเชื่อที่ว่านั้นนั้นมีเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา

ตัวอย่างที่สอง กรณีการระงับการตัดสินใจ การระงับการตัดสินใจเป็นทัศนคติที่เข้ากันได้กับของเรา แต่ละคนที่มีต่อประพจน์ที่ว่า “มีเปิดจำนวนคี่อยู่” เพราะว่าหลักฐานของเราทำให้ประพจน์นี้มีความเป็นไปได้พอ ๆ กับเป็นมีจำนวนคี่

ตัวอย่างที่สาม กรณีไม่เชื่อ เมื่อทัศนคติเราที่มีต่อประพจน์ที่ว่า “น้ำตาลมีรสเปรี้ยว” ประสบการณ์การลิ้มรสชาตินั้นทำให้ “การไม่เชื่อ” เข้ากันได้พอดีกับทัศนคติ หลักฐานเชิงประสบการณ์ที่ว่านี้มีเหตุผลสนับสนุนตัดสินทางญาณวิทยาที่จะไม่เชื่อ

ทั้งสองคนยังย้ำว่า เขาไม่ได้ตั้งใจทำให้ ข้อเสนอ EJ นั้นเป็นเรื่องแปลกใจหรือนวัตกรรมแต่อย่างใด พวกเขาแค่ถือว่า ข้อเสนอ EJ เป็นเพียงแค่ทัศนะที่เกี่ยวกับธรรมชาติของการหาเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยาที่มีความเป็นไปได้ในระยะเริ่มต้นมากที่สุด

นอกจากนี้ เรายังเห็นว่าข้อเสนอ EJ ยืนยันว่า การหาเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยาของทัศนคตินั้นขึ้นอยู่กับหลักฐานเท่านั้น (Feldman & Conee, 1985)

เฟลด์แมนและโคนีเชื่อว่า ข้อเสนอ EJ นั้นได้ระบุชี้ถึงมโนทัศน์พื้นฐานของการหาเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยาและเห็นว่า ข้อโต้แย้งที่มีอยู่ตอนนี้ไม่มีพื้นฐานเหตุผลเพียงพอที่ยอมรับได้ และเขาเห็นว่าแนวคิดแบบหลักฐานนิยม (evidentialism) เป็นทัศนะที่ดีที่สุดของการหาเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา (Feldman & Conee, 1985)

โดยเขาทั้งสองได้ยกความคิดสองประการที่มักจะได้รับการหยิบยกขึ้นมาโต้แย้งแนวคิดหลักฐานนิยมอยู่เสมอ นั่นก็คือ แนวคิดเจตจำนงทางความเชื่อ (doxastic voluntarism) กับความคิดเรื่องข้อจำกัดทางความเชื่อ (doxastic limits) (Feldman & Conee, 1985) โดยความคิดแรกนั้นเฟลด์แมนและโคนีได้ยกความเห็นของจอห์น เฮล (John Heil) และฮิลารี คอร์น บลิธ (Hilary Kornblith) ที่เห็นว่าแนวคิดหลักฐานนิยมให้คำตอบเรื่องการหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อไม่ได้ เพราะต่อให้เป็นไปตามข้อเสนอ EJ แล้วก็ตาม แต่คน ๆ นั้นไม่สามารถควบคุมการมีทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อนั้นได้ ก็ไม่มีประโยชน์แต่อย่างใด พวกเขาเห็นว่าเวลาเรากล่าวถึงความเชื่อของคน มักจะมีคำว่า รับประกัน (warrant) มีเหตุผลสนับสนุน (justified) หรือมีเหตุผล (rational) ฯลฯ คือ คำเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า อย่างน้อยที่สุดบุคคลคนนั้นที่มีความเชื่อต้องอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างมีเจตจำนง (voluntary control) ของตัวเอง กล่าวคือการควบคุมอย่างมีเจตจำนงนั้นหมายถึง การที่แนวคิดหลักฐานนิยมเสนอเกณฑ์หาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อตามข้อเสนอ EJ นั้นก็ต้องเชื่อตามหลักฐานที่มี ทั้งเฮลและคอนบลิธเห็นว่าลำพังหลักฐานอย่างเดียวไม่พอ ผู้ที่มีความเชื่อต้องสามารถควบคุมตัวเองอย่างมีเจตจำนงได้ด้วย ถึงจะเป็นความเชื่อที่ถูกต้อง กล่าวอีกอย่างก็คือสำหรับแนวคิดเจตจำนงทางความเชื่อเห็นว่า การก่อรูปความเชื่อ ๆ หนึ่งขึ้นมาไม่ได้มาจากหลักฐานเท่านั้น แต่มาจากเจตจำนงของเราที่เรามั่นใจที่จะเชื่อหรือคิดว่าความเชื่อนั้นรับประกันได้ คือเราควบคุมความเชื่อเราได้ด้วยในลักษณะนี้ แต่เฟลด์แมนและโคนีบอกว่าการควบคุมตัวเองนั้นไม่เกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด เพราะทั้งสองคนเห็นว่าต่อให้บุคคลคนนั้นมีหรือไม่มีการควบคุมตัวเอง เราก็ต้องประเมินการเลือกความเชื่อนั้นอยู่ดี (Feldman & Conee, 1985) เพราะการที่บุคคลคนนั้นจะมีหรือไม่มีการควบคุมตัวเอง ทั้งสองสภาวะนั้นก็ย่อมอยู่ภายใต้กระบวนการของการก่อรูปความเชื่อของเขายูตินันเอง หรือในทำนองเดียวกัน ต่อให้บุคคลคนนั้นสามารถควบคุมตัวเองได้อย่างมีเจตจำนง การมีทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อก็ไม่ได้หมายความว่าต้องมีเหตุผลสนับสนุน (justified) เสมอไป

สำหรับความคิดที่สองที่มักจะมีคนยกมาโต้แย้งแนวคิดหลักฐานนิยมอยู่เสมอ นั่นก็คือเรื่องข้อจำกัดทางความเชื่อ โดยในประเด็นนี้เฟลด์แมนและโคนีได้ยกความเห็นของโกลด์แมนมาเป็นตัวอย่างที่ว่า โกลด์แมนเห็นว่า นักญาณวิทยาควรพยายามหาหลักการทางญาณวิทยาที่สามารถใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การก่อรูปของความเชื่อ หลักการดังกล่าวนี้เราต้องอธิบายได้ถึงสมรรถนะทางสมองรู้คิดที่จำกัดของคน ฉะนั้นโกลด์แมนจึงปฏิเสธหลักการที่คนสร้างขึ้นเพื่อให้เชื่อผลลัพธ์ที่ตามมาในทางตรรกะทุกอย่างตามความเชื่อของพวกเขา เพราะว่าเราไม่สามารถที่จะมีความเชื่อจำนวนไม่จำกัดจากหลักการที่เราเลือกได้ ตรงนี้เองที่เฟลด์แมนและโคนีบอกว่าข้อเสนอของโกลด์แมนไม่ได้ขัดแย้งกับข้อเสนอ EJ ของพวกเขา เพราะว่า ข้อเสนอ EJ ไม่ได้สร้างขึ้นมาให้ใครก็ตามเชื่ออะไรก็ได้ แต่มันเป็นการแสดงถึงเงื่อนไขจำเป็นและเงื่อนไขเพียงพอสำหรับการหาเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา (Feldman & Conee, 1985)

จากข้อโต้แย้งทั้งสองประการข้างต้น เฟลด์แมนและโคนีเห็นว่าไม่สามารถหักล้างข้อเสนอ EJ อันเป็นโครงสร้างพื้นฐานของแนวคิดหลักฐานนิยมได้ ทั้งสองคนยังเห็นว่า ข้อเสนอ EJ นั้นได้กำหนดมาตรฐานทางญาณวิทยาสำหรับการประเมินพฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ โดยเห็นว่าในทางญาณวิทยาเราควรมีทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อที่เข้าได้กับหลักฐานของเรา การมีพันธะหน้าที่ทางญาณวิทยานั้นเท่ากับการการมีเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา (Feldman & Conee, 1985)

ข้อสังเกตของเจสัน แบฮร์ได้เสนอไว้ตรงกับความคิดของเฟลด์แมนและโคนีที่ว่า หลักฐานสำหรับแนวคิดหลักฐานนิยมนั้นก็คือการยืนยันว่าการอ้างเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา (epistemic justification) เป็นบทบาทหน้าที่ของหลักฐานที่เคร่งครัดซึ่งเรามี ณ ห้วงขณะที่มีความเชื่อเกิดขึ้น (Baehr, 2009)

แต่ทั้งหมดทั้งมวล ดูเหมือนว่าปัญหาของแนวคิดหลักฐานนิยมที่ต้องเผชิญอยู่เสมอ นั่นก็คือคำถามที่ว่า “เหตุผลที่เพียงพอ” นั้นเป็นอย่างไร หรือกล่าวอีกอย่างคือ “หลักฐานที่ดี” ที่เราควรเชื่อหรือใช้ในการเลือกรับความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งนั้นพิจารณาจากตรงไหน

เฟลด์แมนและโคนีตระหนักถึงข้อวิจารณ์นี้ดี เขาทั้งสองจึงได้เสนอเกณฑ์พิจารณาการตัดสินใจเลือกความเชื่อจากหลักฐานอย่างที่สองเพิ่มขึ้นมา นั่นก็คือ “การก่อรูปขึ้นมาอย่างดี” (well-foundedness) กล่าวคือ คำว่า “การก่อรูปขึ้นมาอย่างดี” บางครั้งใช้แยกแยะทัศนคติ ๆ หนึ่งที่ทั้งมีการสนับสนุนที่ดี (well-supported) และการเกิดขึ้นมาอย่างเหมาะสมในทางญาณวิทยา (Feldman & Conee, 1985) “การก่อรูปขึ้นมาอย่างดี” จึงเป็นความคิดแบบหลักฐานนิยมอย่างที่สองที่ใช้ในการประเมินสถานะทางความเชื่อ เฟลด์แมนและโคนี (Feldman & Conee, 1985) อธิบายว่าเหตุที่ “การก่อรูปขึ้นมาอย่างดี” เป็นแนวคิดแบบหลักฐานนิยมก็เพราะว่าการใช้ความคิดนี้ขึ้นอยู่กับหลักฐานสองเรื่อง นั่นก็คือ หนึ่ง หลักฐานที่เรามี และสอง หลักฐานที่เราใช้ในการก่อรูปทัศนคติของเราขึ้นมา โดยมีโครงสร้างดังนี้

ข้อเสนอ WF

ทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อ D ของ S ณ เวลา t ที่มีต่อประพจน์ p จะมีการก่อรูปขึ้นมาอย่างดี เมื่อและก็ต่อเมื่อ

(i) การมี D ที่มีต่อ p มีเหตุผลสนับสนุนสำหรับ S ณ เวลา t และ

(ii) S มี D ที่มีต่อ p บนพื้นฐานจากตัวหลักฐานบางอย่าง e โดยที่

(a) S มี e เป็นหลักฐาน ณ เวลา t

(b) การมี D ที่มีต่อ p เข้ากันได้กับ e และ

ไม่มีตัวหลักฐานใดที่เกี่ยวข้องมากกว่านี้อีกแล้ว e ที่ S มี ณ เวลา t

โดยที่ การมี D ที่มีต่อ p ไม่เข้ากันกับ e

ดังนั้นหากแนวคิดหลักฐานนิยมสามารถอ้างถึงความคิดเรื่อง “การก่อรูปขึ้นมาอย่างดี” จะทำให้คำอธิบายเรื่องหลักฐานที่เพียงพอหรือหลักฐานที่ดีของแนวคิดหลักฐานนิยมจะมีรายละเอียดมากขึ้นในการประเมินการก่อรูปของความเชื่อ โดยสรุปสิ่งที่เฟลด์แมนและโคนีเสนอแนวคิดหลักฐานนิยมก็คือ การประเมินหาสิ่งสนับสนุนความเชื่อจากหลักฐานและหลักฐานมีการก่อรูปขึ้นมาอย่างดี

ในบทความ “Evidentialism, Vice, and Virtue” (Baehr, 2009) แบฮร์ได้โต้แย้งแนวคิดแบบหลักฐานนิยมว่าการตัดสินใจเลือกรับความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งนั้นไม่สามารถพิจารณาได้แค่หลักฐานเท่านั้น เพราะการก่อรูปความเชื่อขึ้นมานั้นจะต้องประกอบไปด้วยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่ออื่น ๆ ที่ใช้สนับสนุน (supporting beliefs) สถานะเชิงประสบการณ์และการพินิจครุ่นคิดภายใน (experiential and introspective states) และการรับรู้เข้าใจเชิงเหตุผล (rational insights) ตรงนี้เองที่แสดงให้เห็นว่าหลักฐานและการก่อรูปขึ้นมาอย่างดีของหลักฐานอย่างที่เฟลด์แมนและโคนีเสนอขึ้นมามองไม่สามารถช่วยให้เราตัดสินใจเลือกรับความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งได้ทันที แบฮร์จึงเสนอแนวคิดที่ว่า หลักฐานนิยมแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่พอในการตอบปัญหาเรื่องจริยศาสตร์ความเชื่อ ต้องใช้แนวคิดหลักฐานนิยมร่วมกับแนวคิดเรื่อง “คนที่มีคุณธรรมเชิงสติปัญญา” (Intellectually virtuous agency) ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงแนวคิดหลักฐานนิยมเข้ากับญาณวิทยาเชิงคุณธรรม (virtue epistemology) แต่อย่างไรก็ตามหากเราพิจารณากันดีปัญหาของแนวคิดญาณวิทยาเชิงคุณธรรมก็มีปัญหาในตัวของมันเองมากพออยู่แล้ว หากรวมกับแนวคิดหลักฐานนิยมอีกไม่น่าจะเป็นแนวทางที่ดีนัก

แนวคิดหลักฐานนิยมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่ได้ให้คำจำกัดความที่ชัดเจนว่าอะไรถือเป็นหลักฐานที่เพียงพอ ปัญหาอยู่ที่การพิจารณาว่าเมื่อใดจึงจะระบุได้ถึงเกณฑ์แยกความแตกต่างระหว่างหลักฐานบางอย่างกับหลักฐานที่เพียงพอ การพิจารณาหลักฐานเพียงอย่างเดียวไม่สามารถกำหนดระดับของหลักฐานที่เพียงพอสำหรับความเชื่อได้ เนื่องจากเราจำเป็นต้องพิจารณาความเกี่ยวข้องของหลักฐานด้วย การพิจารณาว่าหลักฐานใดที่เกี่ยวข้อง จะถือเป็นปัญหาได้หากเราจะพิจารณาจากหลักฐานเพียงอย่างเดียว (Booth, 2007)

นอกจากนี้ คีธ เดอโรส (Derose, 2000) ได้วิจารณ์แนวคิดหลักฐานนิยมไว้ในบทความที่ชื่อว่า “Ought We to Follow Our Evidence ?” โดยเขาพยายามชี้ให้เห็นว่าแนวคิดหลักฐานนิยมจะต้องใคร่ครวญให้มากกว่านี้ในการที่จะใช้คำว่า “ควรเชื่อในทางญาณวิทยา” (epistemologically ought to believe) เพราะดูเหมือนว่าแนวคิดหลักฐานนิยมจะเป็นไปไม่ได้ที่จะเข้าใจคำว่า “ควรในทางญาณวิทยา” (epistemically ought)

จะสังเกตได้ว่าแนวคิดหลักฐานนิยมนั้นเป็นความพยายามในการหา “บรรทัดฐาน” หรือปทัสฐาน (norm) สำหรับความเชื่อ จึงอาจจะสอดคล้องกับความคิดของโกลด์แมนในเรื่องหลักฐานที่เห็นว่า เมื่อไหร่จะเป็นหลักฐานได้ ต้องมีองค์ประกอบอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นวัตถุ และส่วนที่เป็นบรรทัดฐาน (Goldman, 2012) มิเช่นนั้นแล้ว เราอาจจะสื่อสารหรือทำข้อตกลงอะไรบางอย่างร่วมกันไม่ได้เลย ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม

บทความชื่อ “A New Argument for Evidentialism” ในวารสาร *The Philosophical Quarterly* ของนิชิ ซาห์ (Shah, 2006) ซึ่งเป็นบทความที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ The Philosophical Quarterly Prize 2005 นั้นได้เสนอเหตุผลสนับสนุนแนวคิดหลักฐานนิยมไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือโดยในบทความดังกล่าว เขาใช้ความคิดเรื่อง “ความโปร่งใส” (transparency) ของความเชื่อมาสนับสนุนแนวคิดหลักฐานนิยม

ซาห์ (Shah, 2006) เสนอว่าข้อความที่ว่า “ความเชื่อ P จะเป็นจริง เมื่อและก็ต่อเมื่อ P นั้นเป็นจริง” นี้ได้สะท้อนถึงความจริงเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อ โดยเขาเชื่อว่า ความจริงเชิงปทัสฐานนี้สามารถอนุมานต่อไปได้เพียงแค่ว่ามีแต่หลักฐานเท่านั้นที่จะสามารถเป็นเหตุผลสำหรับความเชื่อได้ แม้ว่าแนวคิดหลักฐานนิยมไม่ได้เป็นเพียงแคผลโดยตรงมาจากความจริงทางจิตวิทยาที่ว่าเราไม่สามารถเชื่อเหตุผลที่ไม่มีหลักฐานรองรับ แต่มันเป็นผลโดยตรงจากความจริงเชิงมโนทัศน์แบบปทัสฐานเกี่ยวกับความเชื่อซึ่งเราอธิบายว่าเพราะเหตุใดเราถึงไม่ยอมรับเหตุผลที่ไม่มีหลักฐานสนับสนุนดังกล่าว

“ความโปร่งใส” สำหรับซาห์หมายถึงสถานการณ์ที่เราถือว่าคำถามเชิงปฏิบัติที่ว่า “เราควรเชื่อ P หรือไม่” เป็นคำถามเชิงทฤษฎีทั่วไปที่ไม่เจาะจงเกี่ยวกับ P และวิธีการนี้ซึ่งเหตุผลที่เราอาจจะมีเพื่อยอมรับความเชื่อจำกัดอยู่กับเหตุผลต่าง ๆ นั้นเชื่อมโยงกับความจริงของ P เพื่อให้เห็นภาพชัดไปกว่านั้น ยกตัวอย่างคือ ถ้ามีคำถามสองคำถาม คำถามแรกคือ เราจะเชื่อ P หรือไม่ ซึ่งคำถามนี้จะเปิดโอกาสให้ถามคำถามอีกหนึ่งคำถามนั้นก็คือ P จริงหรือไม่ เพราะว่าคำตอบของคำถามที่สองนี้จะกำหนดคำตอบของคำถามแรก นั้นหมายความว่าต่อไปถ้าเราจะต้องมีเกณฑ์ที่ “โปร่งใส” ในการที่จะตอบคำถามที่สองว่า P จริงหรือไม่

จะเห็นได้ว่าประเด็นข้อถกเถียงเรื่องจริยศาสตร์ความเชื่อนั้นเป็นเรื่องการการอ้างเหตุผลสนับสนุนการยืนยันความเชื่อของเรา ฉะนั้นหลักฐาน (evidence) ที่กล่าวถึงในที่นี้ จึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะหลักฐานประเภทที่เป็นของกลางที่ตำรวจใช้จับผู้ร้าย หรือรอยนิ้วมือในการพิสูจน์ อัตลักษณ์บุคคล หรือในความหมายที่เราใช้โดยทั่วไป เพราะในจริยศาสตร์ความเชื่อนั้นหลักฐานจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้เหตุผลสนับสนุนความเชื่อของเรา ดังที่ทอดด์ ลอง (Long, 2018) ให้ความเห็นอย่างน่าสนใจไว้ว่า “หลักฐานคือสิ่งที่ใช้สนับสนุนยืนยันความเชื่อ (epistemic justification) ที่มีต่อประจักษ์พยาน (testimony) ของผู้อื่น”

ดังที่ได้กล่าวมา ปัญหาที่ค่อนข้างใหญ่กึ่งยากก็ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นก็คือคำถามสำคัญที่ว่า แล้ว “หลักฐาน” ที่อ้างถึงกันไปมานั้นคืออะไร เทเรนท์ โดเฮอร์ตี้ (Dougherty, 2011) ได้ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า “หลักฐานนั้นเป็นหัวใจสำคัญของญาณวิทยา (Evidence is Central to Epistemology)” (Dougherty, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของเบอร์นาร์ด วิลเลียม (Bernard William) ที่นิชิ ซาห์นำมาอ้างว่า “ความเชื่อนั้นมีจุดหมายอยู่ที่ความจริง” (Shah, 2006) โดเฮอร์ตี้ได้ให้เหตุผลไว้ว่าเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น กล่าวคือ ไม่ว่าเราจะมีแนวคิดแบบใดเป็นฐานในทางญาณวิทยา ล้วนต้องอ้าง “หลักฐาน” เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับความจริงเสมอ ตัวอย่างเช่น ถ้าแนวคิดแบบ reliabilism เป็นจริง แล้วเราต้องการที่จะรู้ว่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่าถูกต้องหรือไม่ เราจะหาคำตอบอย่างไร ถ้าไม่อ้างหลักฐาน และถ้าหากแนวคิดแบบบริบทนิยม (contextualism) เป็นจริงก็ต้องการหลักฐานเช่นเดิมที่จะบอกว่าอะไรถูกอะไรผิด ในทำนองเดียวกัน ถ้าญาณวิทยาเชิงคุณธรรม (virtue epistemology) นั้นเป็นจริง เราอยากที่จะรู้ว่าเรื่องประเด็นต่าง ๆ ว่าใช่หรือไม่ เราจะต้องอ้างอะไร ถ้าไม่ใช่หลักฐาน ที่ไม่ว่าจะเป็น การสังเกตอย่างง่าย ๆ หรืออาจจะต้องเป็นการทดลอง แต่อย่างไรเสียก็ต้องหาหลักฐานมาสนับสนุนความเชื่อของเรา

เหตุที่โดเฮอร์ตี้ (Dougherty, 2011) คิดเช่นนั้นเพราะเขาเห็นว่า มันมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างมโนทัศน์เรื่องความรู้และหลักฐาน เพราะเขาคิดว่ามันจะเป็นเรื่องประหลาดมาก ถ้าทฤษฎีความรู้นั้นมีผลว่าเราสามารถรู้บางสิ่งบางอย่างได้ แต่เราไม่เชื่อสิ่งนั้น เขาจึงเสนอว่า ความรู้นั้นสอนันถึงหลักฐานอยู่แล้ว (knowledge entails evidence) และให้เหตุผลดังนี้

- (1) ความรู้นั้นสอนให้เชื่อว่าเป็นการเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ
- (2) การเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ นั้นก็สอนให้เชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐาน
- (3) ดังนั้นความรู้นั้นจะสอนให้เชื่อว่าเป็นการเชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐานของเรา

แน่นอนว่ามีนักปรัชญาหลายคนที่ปฏิเสธข้อสรุป (3) แต่โดเฮอร์ตี้เห็นว่า การอ้างเหตุผลชุดนี้นั้นสมเหตุสมผล ถ้าปฏิเสธข้อสรุป (3) นั้นก็จะเป็นการปฏิเสธ (1) และ (2) ไปด้วย แต่การปฏิเสธ (1) ก็จะกลายเป็นว่ามโนทัศน์เรื่องความรู้จะมีค่าทางญาณวิทยา (epistemic value) น้อยกว่ามโนทัศน์เรื่องความเชื่อ และเช่นเดียวกัน การปฏิเสธ (2) ก็เป็นไปได้ยาก เพราะว่าเราไม่ได้พูดว่า การเชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐานต่าง ๆ นั้นเพียงพอสำหรับการเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ เพียงแต่มันมีความจำเป็นสำหรับการเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ

นอกจากนี้อัลวิน โกลด์แมน (Goldman, 2012) ได้จำแนกประเภทหลักฐานเกี่ยวกับความเชื่อออกเป็นสองส่วน คือ

1) หลักฐานของคนที่เชื่อ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับประพจน์ต่าง ๆ ที่เราจะตัดสินใจยอมรับ หลักฐานส่วนนี้เรียกว่า หลักฐานเชิงวัตถุ (material evidence) แบ่งออกเป็น

1. หลักฐานเกี่ยวกับข้อความนั้น ๆ โดยตรง
2. หลักฐานที่เป็นการพิจารณาจากความสามารถทางญาณวิทยาของคนที่เลือกจะเชื่อความเชื่อนั้นเอง
3. หลักฐานที่เป็นการพิจารณาความสามารถทางญาณวิทยาของผู้อื่น
- 2) บรรทัดฐานที่เราใช้ในการควบคุมและจัดการทางญาณวิทยาที่เกี่ยวกับการกำหนดความเชื่อ

กล่าวโดยสรุป โกลด์แมนเห็นว่า “หลักฐาน” สำหรับความเชื่อใดความเชื่อหนึ่งจะต้องประกอบไปด้วยสองส่วนนี้ คือส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงและส่วนที่เป็นบรรทัดฐานประกอบการให้เหตุผลสนับสนุนความเชื่อของเรา

2. ข้อโต้แย้งแนวคิดหลักฐานนิยม

ปัญหาใหญ่ที่สุดของแนวคิดแบบหลักฐานนิยมดูเหมือนจะเป็นการสร้างความกระจ่างชัด (explication) ให้กับมโนทัศน์เรื่องหลักฐานว่า อะไรบ้างเป็นหลักฐาน เมื่อไหร่ ถึงจะถือว่าเป็นหลักฐานของความเชื่อ เพราะสุดท้ายในบทที่ 2 ทศนะของนักหลักฐานนิยมก็ยังไม่สามารถให้เกณฑ์การระบุว่าสิ่งใดคือหลักฐานสำหรับการตัดสินใจเลือกเชื่อข้อความใดข้อความหนึ่ง ส่วนใหญ่ยังเป็นการเสนอคำตอบแบบวัฏวนนิยม (circularity) อยู่นั่นเอง

นอกจากนี้ การอ้างเหตุผลที่ โดเฮอร์ตี้ ได้ยกมาสนับสนุนแนวคิดหลักฐานนิยม ที่ว่า

- (1) ความรู้นั้นสอนให้เชื่อว่าเป็นการเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ
- (2) การเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ นั้นก็สอนให้เชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐาน
- (3) ดังนั้นความรู้นั้นจะต้องสอนให้เชื่อว่าเป็นการเชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐานของเรา

และเขาได้แย้งนักปรัชญาหลายคนที่ปฏิเสธข้อสรุป (3) แต่โดเฮอร์ตี้เห็นว่า การอ้างเหตุผลชุดนี้นั้นสมเหตุสมผล ถ้าปฏิเสธข้อสรุป (3) นั้นเท่ากับเป็นการปฏิเสธ (1) และ (2) ไปด้วย แต่การปฏิเสธ (1) ก็จะกลายเป็นว่ามโนทัศน์เรื่องความรู้จะมีค่าทางญาณวิทยา (epistemic value) น้อยกว่ามโนทัศน์เรื่องความเชื่อ และเช่นเดียวกัน การปฏิเสธ (2) ก็เป็นไปได้ยาก เพราะว่าเราไม่ได้กล่าวว่า การเชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐานต่าง ๆ นั้นเพียงพอสำหรับการเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ เพียงแต่มันมีความจำเป็นสำหรับการเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ

แต่ผู้วิจัยคิดว่า ข้ออ้าง (2) ที่อ้างว่า การเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ นั้นสอนให้เชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐาน นั้นสามารถโต้แย้งได้ และเป็นข้ออ้างที่อาจเป็นเท็จได้ เราจะพิจารณาดังนี้

การเชื่อในสิ่งที่เราควรเชื่อ (P) นั้นก็สามารถอนุมานต่อได้คือ การเชื่อในสิ่งที่เข้าได้กับหลักฐาน (Q) ผู้วิจัยเห็นว่า P นั้นไม่สามารถอนุมานต่อออกมาได้ว่าเป็น Q ซึ่งเป็นการอ้างเกินข้ออ้าง เพราะหากเราโต้แย้งจากจุดยืนแบบหลักฐานนิยม (Non-evidentialism) อาจจะเห็นว่า สิ่งที่เราควรเชื่อ อาจจะเป็นการเชื่อในสิ่งที่สอดคล้องกับเจตจำนง ศรัทธา ฯลฯ ก็เป็นไปได้ ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับหลักฐาน ดังนั้นชุดการอ้างเหตุผลสนับสนุนแนวคิดหลักฐานนิยมของโดเฮอร์ตี้จึงไม่สามารถยอมรับได้

นอกจากนี้ คีธ เดอโรสได้วิจารณ์แนวคิดหลักฐานนิยมไว้ในบทความที่ชื่อว่า “Ought We to Follow Our Evidence ?” โดยเขาได้ยกกรณีตัวอย่างขึ้นมาเพื่อชี้ให้เห็นว่าแนวคิดหลักฐานนิยมจะต้องใคร่ครวญให้มากกว่านี้ในการที่จะใช้คำว่า “ควรเชื่อ

ในทางญาณวิทยา” (epistemologically ought to believe) เพราะดูเหมือนว่าแนวคิดหลักฐานนิยมจะเป็นไปไม่ได้ที่จะเข้าใจคำว่า “ควรในทางญาณวิทยา” (epistemically ought) (Derose, 2000)

มากไปกว่านั้น แบร์ (Baehr, 2009 : 545) ได้โต้แย้งแนวคิดแบบหลักฐานนิยมว่าการตัดสินใจเลือกการเชื่อใดความเชื่อหนึ่งมันไม่สามารถพิจารณาได้แค่หลักฐานเท่านั้น เพราะการก่อรูปความเชื่อขึ้นมานั้นจะต้องประกอบไปด้วยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่ออื่น ๆ ที่ใช้สนับสนุน (supporting beliefs) สภาวะเชิงประสบการณ์และการพินิจครุ่นคิดภายใน (experiential and introspective states) และการรับรู้เข้าใจเชิงเหตุผล (rational insights) ตรงนี้เองที่แสดงให้เห็นว่าหลักฐานแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถช่วยให้เราตัดสินใจเลือกการเชื่อใดความเชื่อหนึ่งได้ทันที แบร์จึงเสนอแนวคิดหลักฐานนิยมแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่พอในการตอบปัญหาเรื่องจริยศาสตร์ความเชื่อ ต้องนำเอาญาณวิทยาคุณธรรม (virtue epistemology) เข้ามาร่วมพิจารณาด้วย (Baehr, 2009) แต่อย่างที่เราได้กล่าวไปแล้ว ญาณวิทยาคุณธรรมก็มีปัญหาและข้อบกพร่องในตัวเองพอสมควร จึงอาจจะมีความเป็นไปได้ยากที่จะรวมแนวคิดหลักฐานนิยมกับญาณวิทยาคุณธรรมเข้าด้วยกัน

แจ็ก ไมย์แลนด์ (Meiland, 1980) เขียนบทความที่ชื่อว่า “What Ought We to Believe ? or The Ethics of Belief Revisited” เขาได้โต้แย้งแนวคิดแบบหลักฐานนิยมไว้ว่า เหตุผลแบบปฏิบัตินิยมหรือพวกหลักฐานนิยมอาจจะดีที่สุดในการให้เหตุผลทางญาณวิทยาในการก่อรูปความเชื่อขึ้นมา บางครั้งแนวคิดปฏิบัตินิยมก็เป็นที่ยอมรับได้ หรือแม้กระทั่งเห็นว่าหน้าที่ทางศีลธรรมที่จะเชื่อสามารถขัดแย้งกับหลักฐานได้ บางครั้งความภักดีต่อเพื่อน ความกลัวที่จะเกิดสิ่งหายนะในทางจิตวิทยาอาจจะเป็นเหตุผลเพียงพอที่จะปฏิเสธหลักบานที่มีอยู่ในขณะที่มีการก่อรูปของความเชื่อก็เป็นได้

โดยสรุป ปัญหาของแนวคิดหลักฐานนิยมจากข้อโต้แย้งต่าง ๆ ข้างต้น ล้วนตั้งคำถามว่าความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อกับหลักฐานเป็นไปอย่างไร และต่อมาหากเชื่อมโยงกันแล้ว หลักฐานของแนวคิดหลักฐานนิยมคืออะไร ขอบเขตของหลักฐานอยู่ที่ใด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดหลักฐานนิยมของเฟลด์แมนและโคนีได้ตอบคำถามดังกล่าวแล้วว่า ในเมื่อเรากำลังหาเกณฑ์หรือปทัสถานของการหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อ สิ่งเดียวที่เรามีและมีลักษณะร่วมกันรับรู้ได้ก็คือหลักฐาน หลักฐานจึงเป็นตัวกลางระหว่างการหาเหตุผลสนับสนุนความเชื่อ กับ ความเชื่อนั่นเอง นอกจากนี้ในบทนำของหนังสือ Evidentialism: Essay in Epistemology (Conee & Feldman, 2004) อันเป็นผลงานล่าสุดของโคนีและเฟลด์แมนในประเด็นนี้ ทั้งสองได้ใช้คำที่แตกต่างไปจากบทความชิ้นแรกในการอธิบายถึงแนวคิดหลักฐานนิยม กล่าวคือ แนวคิดหลักฐานนิยมนั้นเป็นข้อเสนอที่มีลักษณะแบบ “ซูเปอร์วีเนียนซ์” (supervenience) อันสอดคล้องกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลคนหนึ่งนั้นมีเหตุผลสนับสนุนในการเชื่อประพจน์ ๆ หนึ่งซึ่งอุบัติขึ้นใหม่ (supervene) บนข้อเท็จจริงที่ได้บรรยายหลักฐานที่บุคคลนั้นมี กล่าวอีกอย่างก็คือ มโนทัศน์เรื่อง “ซูเปอร์วีเนียนซ์” ในทางปรัชญานั้นหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างชุดของคุณสมบัติหรือชุดของข้อเท็จจริงสองชุด เมื่อและก็ต่อเมื่อ (if and only if) ถ้าหากว่า ทุกการเปลี่ยนแปลงในคุณสมบัติของวัตถุในชุดแรกจะส่งผล (entail) และเป็นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในคุณสมบัติชุดที่สองที่เป็นคุณสมบัติใหม่ ที่เราเรียกว่า “ซูเปอร์วีเนียนซ์” ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคุณสมบัติ หรือข้อเท็จจริง 2 ชุดในลักษณะเป็นการผันแปรตามกัน โดยไม่มีนัยยะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเข้ามาเกี่ยวข้อง อธิบายเพิ่มเติมก็คือ การมีเหตุผลสนับสนุนในการเชื่อประพจน์หนึ่งของผู้ที่ตัดสินใจเลือกมีความเชื่อ (subject) จะผันแปร หรือเปลี่ยนแปลงตาม (supervene on) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักฐานที่ผู้ที่ตัดสินใจเลือกความเชื่อนั้นมี การเปลี่ยนแปลงในคุณสมบัติชุดแรกส่งผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงในคุณสมบัติชุดที่สอง แต่ไม่ได้หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติชุดแรกเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติชุดที่สอง คุณสมบัติทั้งสองชุดเป็นเพียงแค่เปลี่ยนแปลงตามกันเท่านั้น นี่คือการสัมพันธ์แบบ “ซูเปอร์วีเนียนซ์” นั่นเอง กล่าวให้มากกว่านี้นี้ก็คือ แนวคิดหลักฐานนิยมซึ่งเป็นการหาเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยาอย่างหนึ่งนั้นเป็น “นออุบัติ” จากหลักฐานที่เรามี หรือกล่าวอีกอย่างได้ว่า การหาเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยาผันแปรตามหลักฐานที่เรามีนั่นเอง

นอกจากนี้ความเห็นของพอลแมนที่สนับสนุนแนวคิดหลักฐานนิยมนั้นน่าสนใจอย่างยิ่งและสามารถตอบข้อโต้แย้งต่าง ๆ ข้างต้นลงได้ กล่าวคือพอลแมนได้เสนอความคิดเรื่อง “ตรรกะของความเชื่อ” (The Logic of Belief) โดยเขากล่าวว่าความคิดของการเชื่อจากเจตจำนง (volitional believing) ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวคิดหลักฐานนิยมนั้นเป็นความคิดที่มีลักษณะสับสนเชิงมโนทัศน์ (conceptual confusion) หรือก็คือเป็นความคิดที่มีความผิดพลาดทางตรรกะนั้นเอง (Pojman, 1999) เพราะกลุ่มที่เห็นว่าเราสามารถมีความเชื่อจากเจตจำนงเราได้นั้นมีบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกันในการกล่าวว่า เราสามารถได้ความเชื่อมาหรือรักษาความเชื่อไว้ด้วยการตระหนักรู้อย่างสมบูรณ์อย่างง่าย ๆ โดยการกระทำทั่วไปจากเจตจำนงของเรา นั่นคือเราสามารถมีความเชื่อ

หรือรักษาความเชื่อเอาไว้โดยไม่มีความเชื่อมโยงกับหลักฐานแต่อย่างใด ประเด็นของพอลแมนก็คือว่า เมื่อเรากล่าวถึงความเชื่อนั้นมันเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีที่โลกมันเป็น และความเชื่อยังถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นจริง (หรือเท็จ) ก็ย่อมขึ้นอยู่กับแนวทางที่โลกเป็น มันจึงเป็นความสับสนอย่างหนึ่งที่เชื่อว่าจะเชื่อได้ว่า ความเชื่อใด ๆ ที่เรามีจะเป็นจริงได้อย่างง่าย ๆ จากพื้นฐานของการมีเจตจำนง (Pojman, 1999) มิเช่นนั้นแล้วก็จะกลายเป็นว่า เราเชื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็เพราะว่าเราต้องการที่จะเชื่อสิ่งนั้นเฉย ๆ ประเด็นตรงนี้ผู้วิจัยเห็นด้วยกับพอลแมนและถือว่าเป็นฐานสำคัญของข้อโต้แย้งที่ใช้หักล้างความคิดกลุ่มหลักฐานนิยม (non-evidentialism)

สรุปผลการศึกษา

จากแนวคิดหลักฐานนิยมของคลิฟเพิร์ตที่เสนอหลักการว่า “มันผิดเสมอ ผิดในทุกที่ สำหรับใครก็ตามที่เชื่อสิ่งต่าง ๆ จากหลักฐานที่ไม่เพียงพอ” นั้นยังถือว่าเป็นเพียงหลักการเริ่มต้นของแนวคิดหลักฐานนิยม เพราะต้องเผชิญกับคำถามเรื่องของหลักฐานที่ดีหรือหลักฐานที่เพียงพอเป็นอย่างไร จนมาถึงแนวคิดหลักฐานนิยมของเฟลด์แมนและโคเนที่เสนอหลักการว่า “หากเรามีทัศนคติเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งและทัศนคติความเชื่อนั้นเข้ากันได้กับหลักฐานที่เรามี ณ ตอนนั้น ย่อมถือว่าเรามีเหตุผลสนับสนุนทางญาณวิทยา” นอกจากนี้ทั้งสองคนยังได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ความเชื่อดังกล่าวนั้นจะต้องก่อรูปความเชื่อนั้นมาอย่างดี (well-founded) แต่ข้อโต้แย้งที่มีต่อแนวคิดหลักฐานนิยมก็ยังไม่จางหายไปไหน แต่ก็ไม่สามารถหักล้างแนวคิดหลักฐานนิยมได้เช่นกัน ตรงนี้เองที่ทั้งเฟลด์แมนและโคเนเห็นว่า หลักฐานนิยมควรเป็นแนวคิดตั้งต้น (default concept) และจากทัศนะของพอลแมนที่ให้ความเห็นสนับสนุนหลักฐานนิยมทำนองที่ว่า แนวคิดนี้สอดคล้องกับโลกอย่างที่มันเป็น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวคิดหลักฐานนิยมยังเป็นที่ยอมรับได้ หากแต่ต้องปรับปรุงในข้อบกพร่องดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของผู้วิจัยเรื่อง “จริยศาสตร์ของความเชื่อ: ข้อปกป้องแนวคิดหลักฐานนิยม” สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เทพทวี โชควะสิน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรรัตน์ แสงแก้ว ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ทุกท่านสำหรับโอกาสที่มีให้ผู้วิจัยเสมอ

References

- Baehr, J. (2009). Evidentialism, Vice, and Virtue. *Philosophy and Phenomenological Research*, 78(3), 545-567.
- Booth, A. R. (2007). The Two Faces of Evidentialism. *Erkenntnis*, 67(3), 401-417.
- Conee, E., & Feldman, R. (2004). *Evidentialism: Essays in Epistemology*. New York: Oxford University Press.
- Clifford, W. K. (1999). The Ethics of Belief. In T. Madigan (Ed.), *The Ethics of Belief and Other Essays*, (pp. 70-96), MA: Prometheus.
- Derosé, K. (2000). Ought We to Follow Our Evidence?. *Philosophy and Phenomenological Research*, 60(3), 697-706.
- Dougherty, T. (Ed.). (2011). *Evidentialism and Its Discontents*. New York: Oxford University Press.
- Feldman, R., & Conee, E. (1985). Evidentialism. *Philosophical Studies*, 48, 15-34.
- Goldman, A. I. (2012). *Reliabilism and Contemporary Epistemology*. New York: Oxford University Press.
- Konyndyk, K. (1986). Faith and Evidentialism. In R. Audi, & J. W. Wainwright (Eds.), *Rational Religious Belief, & Moral Commitment: New Essays in the Philosophy of Religion*, (pp. 82-108), New York: Cornell University Press.
- McCain, K. (Ed.) (2018). *Believing in Accordance with the Evidence: New Essays on Evidentialism*. Switzerland: Springer.

- Meiland, J. (1980). What Ought We to Believe? Or the Ethics of Belief Revisited. *American Philosophical Quarterly*, 17(1), 15-24.
- Pojman, L. P. (1999). *The Theory of Knowledge: Classical and Contemporary Readings*. New York: Wadsworth.
- Shah, N. (2006). A New Argument for Evidentialism. *The Philosophical Quarterly*, 56(225), 481-498.
- Todd, R. L. (2018). From Experience to Evidence: Sensory and Testimonial. In K. McCain (Ed.), *Believing in Accordance with the Evidence: New Essays in Evidentialism*, (pp. 7-21), New York: Springer.